ශ්‍රී ලංකා ගණකාධිකරණ ශිල්පීය ආයතනය

පරීක්ෂක වාර්තාව

අදියර III විභාගය - ජූලි 2025

(304) සංස්ථාපිත හා පුද්ගලික බදුකරණය

(Corporate and Personal Taxation)

A - කොටස

ප්‍රශ්න අංක 01

පරීක්ෂා කළේ කුමක්ද?

මෙම ප්‍රශ්නය මගින් 2017 අංක 24 දරණ දේශීය ආදායම් (සංශෝධිත) පනතේ (මින් ඉදිරියට පනත ලෙස හැඳින්වේ) 69 වන වගන්තිය යටතේ පුද්ගලයින් දෙදෙනෙකුගේ වාසිකභාවය පරීක්ෂා කරන ලදී.

(1) එක් පුද්ගලයෙකු ශ්‍රී ලාංකික පුරවැසියෙකි, නමුත්, ඔහු 2020 සිට පකිස්ථානයේ ජීවත් වේ. තවද, ඔහු ශ්‍රී ලංකාවේ BPO සමාගමක සේවකයෙකු වන අතර පකිස්ථානයේ සිට මාර්ගගතව සේවය කරයි. මේ අතර, ඔහු 2024 ජූලි 06 වන දින ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණ 2024 ඔක්තෝබර් 14 වන දින ශ්‍රී ලංකාවෙන් පිටත්ව ගොස් තිබේ.

(2) අනෙක් පුද්ගලයා 2025 ජනවාරි 05 වන දින වසර දෙකක රැකියා කොන්ත්‍රාත්තුවක් යටතේ ගණකාධිකාරීවරයෙකු ලෙස සේවය කිරීම සඳහා සෞදි අරාබියට ගොස් ඇත.

ඒ අනුව, පනතේ 69 (1) (ආ) වගන්තියට අනුව, යම් පුද්ගලයෙකු යම් තක්සේරු වර්ෂයක් තුළ ශ්‍රී ලංකාවේ කායිකව සිටී නම් සහ එම කායිකව සිටීමේ කාලසීමාව හෝ කාලසීමා වල මුළු එකතුව එම වර්ෂය තුළ ආරම්භ වන හෝ අවසන් වන යම් මාස 12 ක කාලයක් තුළදී දින 183 ක් හෝ ඊට වැඩි ගණනක් වේ නම්, ඔහු එම තක්සේරු වර්ෂය සඳහා ශ්‍රී ලංකාවේ වාසිකයෙකු වේ.

නිරීක්ෂණ:

(1) සෑම අයදුම්කරුවෙකුම පාහේ ප්‍රශ්නය උත්සාහ කර තිබුණි.

(2) අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරයක් වාසිකභාවය පිලිබඳ නීතිය සඳහන් කරමින් ප්‍රශ්නයට නිවැරදිව පිළිතුරු දී තිබුණි.

(3) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් අදාළ පුද්ගලයාට බදු අරමුණ සඳහා ශ්‍රී ලංකාවේ වාසිකභාවයක් ඇති බව තීරණය කර ඇතත්, දින 183 ට අදාළ නීතිය ප්‍රකාශ කිරීමට ඔවුන් අපොහොසත් වී තිබුණි.

කාර්යසාධනය: කාර්යසාධනය සතුටුදායක මට්ටමක පැවතුණි.

ප්‍රශ්න අංක **02**

(a) කොටස

පරීක්ෂා කළේ කුමක්ද?

2022 අංක 25 දරන සමාජ ආරක්ෂණ දායකත්ව බදු පනත යටතේ සමාජ ආරක්ෂණ දායකත්ව බදු (SSCL) අගය ගණනය කිරීම මෙම කොටසින් පරීක්ෂා කරන ලදී.

මෙම බද්ද;

(1) ඕනෑම ද්‍රව්‍යයක් ආනයනය කරනු ලබන,

(2) ඕනෑම ද්‍රව්‍යයක් නිෂ්පාදනය කිරීමේ ව්‍යාපාරයක් කරනු ලබන,

(3) ඕනෑම ස්වභාවයකට අයත් සේවාවක් සැපයීමේ ව්‍යාපාරයක් කරනු ලබන, හෝ

(4) 2 වන අයිතමයේ සඳහන් නිෂ්පාදකයකු වන්නා වූ තැනැත්තෙකු විසින් සිදු කරන විකිණීමක් හැර, යම් ද්‍රව්‍යයක් ආනයනය කිරීම සහ විකිණීම ඇතුළුව එවැනි ද්‍රව්‍යයක තොග හෝ සිල්ලර වෙළඳ ව්‍යාපාරයක් කරනු ලබන, සෑම බදු අය කළ හැකි පුද්ගලයෙකු (පුද්ගලයෙකු හෝ අස්ථිත්වයක් අදහස් වන අතර, සංස්ථාගත හෝ සංස්ථාගත නොකළ පුද්ගල මණ්ඩලයක්, පොල්ම:කරුවෙක්, රාජ්‍ය නොවන සංවිධානයක් සහ පුණ්‍යායතනයක්) විසින් ගෙවිය යුතුය

නිරීක්ෂණ:

(1) අයදුම්කරුවන් සැලකිය යුතු සංඛ්‍යාවක් හට නිවැරදි SSCL අනුපාතය පිළිබඳව නිසි අවබෝධයක් නොතිබුණි.

(2) නිෂ්පාදකයෙකුට අදාළ වන 85% සීමාව සැලකිල්ලට නොගෙන බහුතරයක් පිරිවැටුම මත 2.5% ක් ලෙස SSCL අනුපාතය ඍජුවම අයදුම් කර තිබුණි.

(3) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් නිවැරදි SSCL අනුපාතය 2.5% වෙනුවට 0.25% ක් ලෙස අදාල කරගෙන තිබුණි.

කාර්යසාධනය: කාර්යසාධනය සතුටුදායක මට්ටමක නොතිබුණි.

(b) කොටස

පරීක්ෂා කළේ කුමක්ද?

ප්‍රශ්නයේ මෙම කොටසින් 2006 අංක 12 දරන මුද්දර ගාස්තු (විශේෂ විධිවිධාන) පනත (සංශෝධිත පරිදි) යටතේ මුද්දර ගාස්තු පිළිබඳ දැනුම පරීක්ෂා කරන ලදී. ඒ අනුව, අයදුම්කරුවන්ට අවශ්‍ය වූයේ ශ්‍රී ලංකාවේ මුද්දර ගාස්තු පියවීම සඳහා භාවිතා කළ හැකි ක්‍රම සඳහන් කිරීමටයි.

නිරීක්ෂණ:

(1) නිවැරදි පිළිතුරු ලබා දීමට බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් අපොහොසත් වී තිබුණි.

(2) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් ප්‍රශ්නය නිසි ලෙස තේරුම් ගැනීමට අපොහොසත් වූ බැවින් අදාළ නොවන පිළිතුරු ලබා දී තිබුණි.

කාර්යසාධනය: කාර්යසාධනය සාමාන්‍යය මට්ටමට වඩා අඩු විය.

ප්‍රශ්න අංක **03**

පරීක්ෂා කළේ කුමක්ද?

මෙම නඩු තීන්දු පිලිබඳ ප්‍රශ්නය පදනම් වී තිබුණේ රාම් ඊස්වර එදිරිව CIR (3 CTC 184) නඩු තීන්දුව මත ය. එහිදී තක්සේරුව ලබන්නා, ශාන්ත බ්‍රිජට් කන්‍යාරාමයට ඉතා ආසන්නව පිහිටි ඇලෙක්සැන්ඩ්‍රා පෙදෙසේ පිහිටි පර්චස් 433 ක ඉඩමක් රු.450,000/- කට මිලදී ගැනීම සඳහා ඉඩම් හිමියෙකු වන **තම්බායි මහත්මිය** සමඟ ගිවිසුමකට එළඹුණි. ඇයට රු.45,000/- ක නැවත අය කළ නොහැකි තැන්පතුවක් ගෙවා ඇති අතර ගිවිසුමෙන් පසු ඔවුන් ඉඩම කැබලි 14 කට බෙදූහ. ඉන්පසු, එක් බිම් කැබැල්ලක් **තම්බායි මහත්මියට** නැවත ලබා දුන් අතර, පර්චස් 70 කින් සමන්විත කැබලි දෙකක් සහ මාර්ග වෙන් කිරීම් ආවරණය වන තවත් කැබලි දෙකක් තක්සේරුව ලබන්නාගේ බිරිඳට පැවරිණි. ඉතිරි කැබලි නවය වෙනත් අයට විකුණා රු.66,331/- ක ලාභයක් උපයා ගත් අතර පර්චස් 70 ක කැබලි සඳහා රු.15,275/- ක් පමණක් ගෙවන ලද අතර ඒවායේ වටිනාකම රු.87,040/- ක් විය.

දරුවන්ගේ අධ්‍යාපනය පහසු කිරීම සඳහා පාසල අසල ජීවත් වීමට ප්‍රමුඛ උනන්දුවක් දක්වන බවට තක්සේරුව ලබන්නා කළ ප්‍රකාශය සමාලෝචන මණ්ඩලය ප්‍රතික්ෂේප කරන ලදී. අවසාන වශයෙන්, ශාන්ත බ්‍රිජට් කන්‍යාරාමය අසල ජීවත් වීමට ප්‍රමුඛ උනන්දුවක් දක්වන කාරණය දරුවන්ගේ අධ්‍යාපනයට පහසුකම් සැලසීම බවට තක්සේරුව ලබන්නා කළ තර්කය ප්‍රතික්ෂේප කිරීම ශ්‍රේෂ්ඨාධිකරණය විසින් තහවුරු කරන ලදී.

ප්‍රශ්නයේ සඳහන් නඩුවේදී, පුද්ගලයෙකු (**රවී**) තම පවුලේ අය සමඟ ගම්පහ ප්‍රදේශයේ පදිංචිව සිටින අතර ඔහු ඉඩම් හිමියෙකු වන **බණ්ඩාර** සමඟ ගිවිසුමකට එළඹී ඔහුගේ සේවා ස්ථානය අසල අක්කර 1 ක ඉඩමක් රුපියල් මිලියන 85 ක මිලකට මිලදී ගෙන රුපියල් මිලියන 5 ක අත්තිකාරමක් ගෙවීය. මාස දෙකක කාලයක් තුළ ගනුදෙනුව සම්පූර්ණ කිරීමට රවී එකඟ විය. ඉන් ටික කලකට පසු, ඔහු ඉඩම පර්චස් 10 බැගින් වූ කොටස් වලට කැබලි කළේය. ඉන්පසු, ඔහු වෙනුවෙන් ඉඩම් කැබලි දෙකක් තබා ගත් අතර ඉතිරි කැබලි කිහිපය ප්‍රසිද්ධියේ විකුණන ලදී. **රවී** ඉතිරි මුදල බණ්ඩාරට ගෙවා මෙම සම්පූර්ණ ගනුදෙනුවෙන් ලාභයක් උපයා ගත්තේය. මෙම ගනුදෙනුව සඳහා ආදායම් බදු බලපෑම දැන ගැනීමට ඔහුට අවශ්‍යය.

ප්‍රශ්නයේදී, ඉහත රාම් ඊශ්වර එදිරිව CIR හි තීරණය සඳහන් කරමින් **රවී** උපයන ලාභය ආදායම් බද්දට යටත් වේද යන්න අයදුම්කරුවන්ට පැහැදිලි කිරීමට අවශ්‍ය විය.

මෙම ප්‍රශ්නයේ සඳහන් කරුණු දී ඇති නඩු තීන්දුවට බෙහෙවින් සමාන ය. එබැවින්, **රවී** උපයන ලාභය ආදායම් බද්දට යටත් වේ. මේ සම්බන්ධයෙන් තීරණයක් ගැනීමේදී පහත කරුණු සැලකිල්ලට ගත යුතුය.

(1) තක්සේරුව ලබන්නාට ඉඩම සඳහා ගෙවීමට මුදල් නොමැති බැවින්, ඔහු එය පියවීම සඳහා ඉඩම් හිමියා සමඟ ගිවිසුමකට එළඹ ඇත.

(2) ගනුදෙනුව කෙටි කාලයක් තුළ සිදු කරන ලදී.

(3) ගනුදෙනුව සඳහා යම් සූදානමක් තිබුණි.

(4) කෙටි කාලයක් තුළ තක්සේරුව ලබන්නා සැලකිය යුතු ලාභයක් උපයා ඇත.

එබැවින්, **රවී** ඉපයූ ලාභය ආදායම් බද්දට යටත් වන්නේ ඔහු ඉහත සඳහන් කළ පරිදි ලාභ ඉපැයීමේ චේතනාවෙන් ගනුදෙනුවේ යම් යම් වැදගත් විධිවිධාන ඉටු කර ඇති බැවිනි.

නිරීක්ෂණ:

(1) බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් නඩු තීන්දුවකට අදාළ කරුණු සමඟ සපයා ඇති ප්‍රශ්නයක කරුණු අදාළ කර ගන්නේ කෙසේදැයි තේරුම් ගැනීමට අපොහොසත් විය.

(2) අදාල නඩු තීන්දුව සහ පනතේ විධිවිධාන සම්බන්ධයෙන් ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු සැපයීම අවශ්‍ය වුවද, බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් එසේ කිරීමට අපොහොසත් විය.

(3) අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරයක් ලබා දී ඇති නඩුව ප්‍රමාණවත් ලෙස විස්තර කර නොතිබූ අතර, ඔවුන් හුදෙක් හරයාත්මක පිළිතුරු ලබා දීම වෙනුවට ප්‍රශ්නයම නැවත ඉදිරිපත් කර තිබුණි.

(4) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් මෙම ගනුදෙනුවෙන් **රවී** ලාභයක් උපයා ඇති බව ප්‍රකාශ කර ඇති නමුත් මෙම ලාභය සඳහා බද්දක් ගෙවීමට ඔහු බැඳී නොමැති බව නිගමනය කර තිබුණි.

කාර්යසාධනය: නඩු තීන්දු පිලිබඳ අයදුම්කරුවන්ගේ අවබෝධය සතුටුදායක මට්ටමක නොතිබුණි.

ප්‍රශ්න අංක 04

(a) කොටස

පරීක්ෂා කළේ කුමක්ද?

ප්‍රශ්නයේ මෙම කොටසින් පනතේ 7 (2) (ඉ) වගන්තිය යටතේ අය කරනු ලබන ප්‍රාග්ධන ලාභ බද්ද (CGT) පිළිබඳ මූලික දැනුම පරීක්ෂා කරන ලදී. ගනුදෙනුවලට සීමාසහිත පෞද්ගලික සමාගමක කොටස් විකිණීම මත ලැබෙන ලාභය ඇතුළත් විය.

නිරීක්ෂණ:

(1) අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරයක් නිවැරදි පිළිතුරු ලබා දී තිබුණි.

(2) කෙසේ වෙතත්, බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් තක්සේරු ගාස්තුව මඟ හැරීමෙන් ලද ප්‍රතිෂ්ඨාවෙන් මිලදී ගැනීමේ පිරිවැය පමණක් අඩු කර තිබුණි.

(3) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් එය සමාගමක් බව නොසලකා හැර 10% අනුපාතයක් අයදුම් කර තිබුණි.

කාර්යසාධනය: ප්‍රාග්ධන ලාභ බද්ද (CGT) පිළිබඳ සමස්ත දැනුම සතුටුදායක මට්ටමක පැවතුණි.

(b) කොටස

පරීක්ෂා කළේ කුමක්ද?

පහත සඳහන් ගනුදෙනුවලින් අඩු කළ යුතු අත්තිකාරම් ආදායම් බද්ද (AIT) ගණනය කිරීම සඳහා මෙම ප්‍රශ්නයෙන් අවශ්‍ය විය.

(1) ලබාගත් නීති උපදෙස්

(2) කුලී ගෙවීම

නිරීක්ෂණ:

(1) අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරයක් නිවැරදි ගණනය කිරීම් සපයා නොතිබුණි.

(2) බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් AIT ගණනය කිරීම සඳහා විවිධ අනුපාත අයදුම් කර තිබුණි.

කාර්යසාධනය: මනාපයන් දුර්වල විය.

B කොටස

ප්‍රශ්න අංක 05

පරීක්ෂා කළේ කුමක්ද?

අපනයන සහ දේශීය වෙළඳපොළ සඳහා ප්ලාස්ටික් අයිතම නිෂ්පාදනය සහ විකිණීමේ නියැලී සිටි ආයතනයක් විසින් 2025.03.31 දිනෙන් අවසන් වූ කාර්තුව සඳහා ඉතිරි ගෙවිය යුතු/ (වැඩිපුර ගෙවූ) එකතු කළ අගය මත බද්ද (VAT) ගණනය කිරීම මෙම ප්‍රශ්නයෙන් අවශ්‍ය විය.

නිරීක්ෂණ:

(1) සියලුම අයදුම්කරුවන් පාහේ ප්‍රශ්නයට උත්සාහ කර හොඳ ලකුණු ලබාගෙන තිබුණි.

(2) අදාළ වැට් බදු අනුපාතය 18% ප්‍රශ්නය තුලම සපයා තිබුනද, ඇතැම් අයදුම්කරුවන් ඔවුන්ගේ ගණනය කිරීම් වලදී වෙනස් අනුපාත යොදවා තිබුණි.

(3) අපනයන විකුණුම් සඳහා ශුන්‍ය අනුපාතයකින් VAT අය කළ යුතු වුවද ඇතැම් අයදුම්කරුවන් වරදවා VAT බදු ගණනය කර තිබුණි.

(4) සැලකිය යුතු අයදුම්කරුවන් සංඛ්‍යාවක් බද්දට යටත් සැපයුම සහ ශුන්‍ය අනුපාත සැපයුම අතර වෙනස තේරුම් ගැනීමට අපොහොසත් විය.

(5) පෙර කාර්තුවෙන් ඉදිරියට ගෙන එන ලද අතිරික්ත යෙදවුම් බද්ද සහ වාරික ගෙවීම බහුතරයක් විසින් බදු බැර ලෙස අඩු කර තිබුණි.

(6) ගණනය කිරීම් හරහා ඔවුන් ලබා ගත් දේ සඳහන් නොකිරීම නිසා බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් ගණනය කිරීම්වල අදාළ ශීර්ෂය සඳහා ලකුණු ලබා ගැනීමට අපොහොසත් විය.

(7) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් තවමත් වැට් බදු වාර්තාවේ නිවැරදි ආකෘතිය නොසලකා හරිමින් ලෙජර් ගිණුම් මාදිලිය භාවිතා කරමින් ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු දී තිබුණි. මෙයට හේතුවක් වශයෙන් ප්‍රශ්නය තුල පැවති අපැහැදිලි බව හේතු විය. එනම්, ප්‍රශ්නය මගින් VAT බදු වගකීම් තක්සේරු කරන ලෙස ඉල්ලා සිටියද "තක්සේරු කිරීම" යන යෙදුමෙන් අයදුම්කරුවන් විසින් අනිවාර්යයෙන්ම VAT බදු වාර්තාව මත පදනම්ව තම පිළිතුරු ඉදිරිපත් කල යුතු බව අදහස් නොවීය. මෙම අපැහැදිලි බව නිසා, අයදුම්කරුවන් තමන්ගේම ප්‍රවේශය භාවිතා කර නිවැරදි පිළිතුර ගණනය කර තිබුණි.

(8) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් ලකුණු ලබා දීමේ පටිපාටියේ දක්වා ඇති සියලුම පියවර අනුගමනය නොකර නිවැරදි පිළිතුරට පැමිණ තිබුණි.

(9) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් නිමැවුම් බද්දට සරල කළ එකතු කළ අගය මත බදු (SVAT) ඇතුළත් කළ නමුත් අනුරූප වටිනාකම බදු බැර ලෙස අඩු කර නොතිබුණි.

(10) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් VAT නිමැවුම් බද්දෙන් සම්පූර්ණයෙන්ම ඉවත් කළේ එය සැමවිටම බැර කරන බව උපකල්පනය කරමිනි.

(11) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් මාසික වාරික ගෙවීම් මාසයක් සඳහා පමණක් බව උපකල්පනය කර කාර්තුව සඳහා සම්පූර්ණ මුදල ලබා ගැනීම සඳහා එම මුදල තුනෙන් ගුණ කළහ.

(12) VAT බදු යෙදවුම්-නිමවුම් යාන්ත්‍රණය පිළිබඳ දැනුම බහුතරයක් විසින් අවබෝධ කර ගෙන තිබුණි.

කාර්යසාධනය: වැට් බද්ද පිළිබඳ දැනුම සතුටුදායක විය.

ප්‍රශ්න අංක 06

පරීක්ෂා කළේ කුමක්ද?

පනතේ 53 සිට 56 දක්වා වගන්ති ප්‍රකාරව හවුල්කාරිත්ව බදුකරණය පිළිබඳ මූලික දැනුම මෙම ප්‍රශ්නය තුළින් පරීක්ෂා කරන ලදී. 2024/25 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා හවුල්කාරිත්වයක් විසින් ගෙවිය යුතු ආදායම් බද්ද ගණනය කිරීම ප්‍රශ්නය තුළින් අවශ්‍ය විය, එයට ඇතුළත් වූයේ,

(1) හවුල්කරුවන්ගේ වැටුප්,

(2) පරිත්‍යාගය,

(3) හවුල්කරුගේ දියණියගේ වැටුප සහ

(4) වෙනත් ආදායම්

නිරීක්ෂණ:

(1) අයදුම්කරුවන් බොහොමයක් ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු ලිවීමට උත්සාහ කර තිබූ අතර, ඔවුන්ගෙන් බහුතරයක් ප්‍රශ්නය සඳහා වෙන් කර ඇති ලකුණු ලබා ගත්හ.

(2) බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් ව්‍යාපාර ලාභ ගණනයට අදාළ ගැලපීම් හේතුවෙන් නිරන්තරයෙන් ව්‍යාකූල වී තිබුණි. ඔවුන් බොහෝ විට අඩු කළ යුතු ආදායම එකතු කර දක්වා තිබූ අතර ලාභයට නැවත එකතු කළ යුතු වියදම් අඩු කර දක්වා තිබුණි.

(3) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් ගිණුම්කරණ ලාභයට පරිත්‍යාග ආපසු එකතු නොකළ නමුත් සුදුසුකම් ලත් ගෙවීම් ලෙස වරදවා අඩු කළ අතර, ඇතැමුන් සුදුසුකම් ලත් ගෙවීම් යටතේ පරිත්‍යාග නොසලකා හරින ලදී.

(4) බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් විසින් පළමු රු. 1,000,000/- 0% කින් සහ ශේෂය 6% කින් බදු අය කිරීම නිවැරදිව සිදු කරන ලදී. කෙසේ වෙතත්, ඇතැම් අයදුම්කරුවන් හවුල්කාරිත්වයට බදු අය කිරීම සඳහා ප්‍රගතිශීලී අනුපාත සහ සමාගම් බදු අනුපාතය 30% භාවිතා කර තිබූ බැවින් ඔවුන්ගේ බදු අනුපාත පිළිබඳ දැනුම යාවත්කාලීන වී නොමැති බව පෙනී ගියේය.

(5) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් 0% කින් බදු අය නොකර හවුල්කාරිත්ව දීමනාවක් ලෙස රු. 1,000,000/- ක් වැරදි ලෙස අඩු කර දක්වා තිබුණි.

කාර්යසාධනය: හවුල්කාරිත්ව බදුකරණය පිළිබඳ දැනුම සතුටුදායක විය.

ප්‍රශ්න අංක 07

පරීක්ෂා කළේ කුමක්ද?

මෙම ප්‍රශ්නය මගින් වාරික ගෙවීම්, පැහැර හරින ලද බදු, දඩ මුදල් සහ බදු අයකර ගැනීම ඇතුළුව බදු පරිපාලනය සම්බන්ධයෙන් මූලික දැනුම පරීක්ෂා කරන ලදී.

නිරීක්ෂණ:

(1) අයදුම්කරුවන් සුළු පිරිසක් මෙම ප්‍රශ්නයට සම්පූර්ණයෙන් පිළිතුරු සපයා තිබුණි.

(2) අවශ්‍ය ගණනය කිරීමේ ක්‍රමය පිළිබඳ දැනුවත්භාවය නොමැති බව පෙන්නුම් කරමින් බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් නිවැරදිව වාරික ගෙවීම් ගණනය කිරීමට අපොහොසත් වී තිබුණි.

(3) තුන්වන වාරිකය සඳහා ආදායම් බදු ගෙවීම සඳහා නිවැරදි නියමිත දිනය බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් විසින් සපයා නොතිබුණි.

(4) බදු පැහැර හැරීමේ දැන්වීමක ඇතුළත් කළ යුතු අයිතම පිළිබඳ බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් හට අවබෝධයක් නොතිබූ අතර, ඔවුන්ගේ පිළිතුරු අවශ්‍ය අයිතම පිළිබඳ සීමිත දැනුවත්භාවයක් සහ අවබෝධයක් පෙන්නුම් කළේය.

(5) දණ්ඩනයන් කොටස සඳහා නිවැරදිව පිළිතුරු දුන්නේ අයදුම්කරුවන් කිහිප දෙනෙකු පමණක් වන අතර බොහෝ දෙනෙකුට බදු නීතියේ පරිපාලන විධිවිධාන පිළිබඳ අවබෝධයක් නොතිබුණි.

(6) පැහැර හැරීමේ බදු නැවත අයකර ගැනීමේ ක්‍රියා පටිපාටි පිළිබඳ ප්‍රමාණවත් අවබෝධයක් නොමැති බව පෙන්නුම් කරමින් බොහෝ අයදුම්කරුවන් අදාල කොටසට පිළිතුරු සපයා නොතිබුණි.

කාර්යසාධනය: බදු පරිපාලනය පිළිබඳ දැනුම ඉතා දුර්වල විය.

C කොටස

ප්‍රශ්න අංක 08

පරීක්ෂා කළේ කුමක්ද?

2024/25 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා සංස්ථාපිත බදුකරණය පිළිබඳ මූලික දැනුම මෙම ප්‍රශ්නය මගින් පරීක්ෂා කරන ලදී. ඒ අනුව, ප්‍රශ්නය මගින් අවශ්‍ය වූයේ,

(1) වාසික සමාගමක් සඳහා තක්සේරු කළ හැකි ආදායම, බදු අයකළ හැකි ආදායම, ගෙවිය යුතු දළ ආදායම් බද්ද සහ ගෙවිය යුතු ඉතිරි ආදායම් බද්ද/වැඩිපුර ගෙවූ බද්ද ගණනය කිරීම.

(2) දේශීය වෙළඳපොළට පොල්තෙල් නිෂ්පාදනය කර විකිණීමේ නිරත සමාගමක ආදායම් බදු අනුපාතය තීරණය කිරීම.

(3) ව්‍යාපාර ලාභය තහවුරු කිරීමේදී පනතේ 10 වන වගන්තිය යටතේ පොදු අඩු කිරීම්, 11 වන වගන්තිය යටතේ ප්‍රධාන අඩු කිරීම් සහ 12 සිට 19 දක්වා වගන්ති යටතේ විශේෂිත අඩු කිරීම් යෙදීමේ ප්‍රායෝගික දැනුම ඇගයීම.

නිරීක්ෂණ:

(1) **ලබාගත් සාමාන්‍ය ලකුණු:**

සියලුම අයදුම්කරුවන් පාහේ ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු සපයා ඇති අතර, බහුතරයක් ප්‍රශ්නය සඳහා වෙන් කර ඇති ලකුණු වලින් අවම වශයෙන් 60% ක් ලබාගෙන තිබුණි.

(2) ඉදිරිපත් කිරීමේ ආකෘතිය:

සංස්ථාපිත ආදායම් බදු ගණනය කිරීමේ ව්‍යවස්ථාපිත අන්තර්ගතයන් ඉදිරිපත් කිරීම සහ හඳුනා ගැනීම බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් විසින් අවබෝධ කරගෙන ඇත. කෙසේ වෙතත්, අයදුම්කරුවන ස්වල්ප දෙනෙක් ව්‍යවස්ථාපිත අන්තර්ගතයන් සහ සංස්ථාපිත ආදායම් බදු ගණනය කිරීම ඉදිරිපත් කිරීමට තවමත් දුෂ්කරතා අත්විඳින බව පෙනී යයි.

(3) වෙනත් ආදායම්:

ව්‍යාපාර ආදායම ගණනය කිරීමේදී බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් ගිණුම්කරණ ලාභයෙන් වෙනම ආදායම් මාර්ග ලෙස පොලී සහ කුලී ආදායම ඉවත් කර තිබුණි.

(4) ගිණුම්කරණ ක්ෂය වීම, වත්කම් ඉවත් කිරීම සහ ප්‍රාග්ධන දීමනා:

ගිණුම්කරණ ක්ෂය වීම සෑම අයදුම්කරුවෙකුම පාහේ ගිණුම්කරණ ලාභයට නැවත එකතු කර තිබුණි. තවද, 2021/22 තක්සේරු වර්ෂයෙහි මිලදී ගත් මෝටර් රථ, කාර්යාල ගෘහ භාණ්ඩ සහ උපාංග සඳහා ප්‍රාග්ධන දීමනා ගණනය කිරීම සඳහා බහුතරයක් වසර 5 ක නිවැරදි අනුපාත අයදුම් කර තිබුණි. තවද, ගොඩනැගිලි සඳහා වසර 20 ක ප්‍රාග්ධන දීමනා අනුපාතය නිවැරදිව යොදවා තිබුණි. ඉඩම් විකිණීම මත තක්සේරු කළ හැකි ගාස්තු බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් විසින් ගණනය කර නොමැත. තවද, මෙම අගය නිසි ලෙස ගණනය කළද, බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් විසින් ගිණුම්කරණ ලාභයට නැවත එකතු කර නොතිබුණි.

(5) ඉඩ දිය නොහැකි වියදම්:

පාරිතෝෂික සඳහා වෙන්කිරීම්, ව්‍යාපාරයට සම්බන්ධ නොවූ විදේශ ගමන් වියදම්, බොල් ණය සඳහා වෙන්කිරීම්, පෞද්ගලික කුලී ගෙවීම, සේවක අර්ථසාධක අරමුදලට (EPF) ගෙවූ දණ්ඩනය සහ පරිත්‍යාග බහුතරයක් විසින් ගිණුම්කරණ ලාභයට නිවැරදිව එකතු කරන ලදී.

(6) ආයෝජන ආදායම:

බොහෝ අයදුම්කරුවන් විසින් ස්ථාවර තැන්පතු මත පොලී අදායම සහ කුලී ආදායම ආයෝජන ආදායම ලෙස නිවැරදිව සලකනු ලැබීය.

(7) **සුදුසුකම් සහිත ගෙවීම් සහ සහන:**

අනුමත පුණ්‍යායතනයකට පරිත්‍යාග කරන ලද භාණ්ඩ සඳහා බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් වැරදි ලෙස හිමිකම් පා තිබුණි. තවද, ඇතැම් අයදුම්කරුවන් බදු අය කළ හැකි ආදායමෙන් 1/5 ට අඩු හෝ රු.500,000/- සීමාව යටතේ එය වැරදි ලෙස හිමිකම් පා තිබුණි.

(8) බදු අනුපාතය හඳුනා ගැනීම:

30% ක නිවැරදි බදු අනුපාතය හඳුනා ගැනීම බහුතරයක් විසින් සිදු කරන ලදී. කෙසේ වෙතත්, තවමත් අයදුම්කරුවන් ස්වල්ප දෙනෙක් විසින් සමාගමක බදු වගකීම ගණනය කිරීමේදී තනි පුද්ගල ප්‍රගතිශීලී අනුපාත (6% සිට 36% දක්වා) යොදාගෙන තිබුණි.

(9) **බදු බැර හඳුනා ගැනීම:**

කාර්තුමය වාරික ගෙවීම බහුතරයක් විසින් බදු බැරක් ලෙස අඩු කර තිබුණි. කෙසේ වෙතත්, බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් විසින් පොලිය සඳහා රඳවා ගැනීමේ බද්ද සහ කුලිය සඳහා අත්තිකාරම් ආදායම් බද්ද අඩු කර නොතිබුණි.

කාර්යසාධනය: සමස්ත කාර්ය සාධනය සතුටුදායක විය.

ප්‍රශ්න අංක **09**

පරීක්ෂා කළේ කුමක්ද?

සමාගමක කළමනාකරුවෙකු ලෙස සේවය කළ වාසික පුද්ගලයෙකුගේ 2024/25 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා පුද්ගලික ආදායම් බද්ද තක්සේරු කිරීම මෙම ප්‍රශ්නය මගින් අවශ්‍ය විය. ආදායම් මාර්ග අතරට රැකියාවෙන් සහ ආයෝජනයෙන් ලද ආදායම් ඇතුළත් විය.

නිරීක්ෂණ:

සියලුම අයදුම්කරුවන් පාහේ මෙම ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු සපයා තිබුණු අතර, අයදුම්කරුවන්ගෙන් 75% කට වඩා වැඩි පිරිසක් නියමිත ලකුණු ලබාගෙන තිබුණි.

නිරීක්ෂණ පහත ලැයිස්තුගත කර ඇත

(a) **රැකියාවෙන් ලද ආදායම:**

(1) අයැදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරයක් රැකියා ආදායමට දළ වැටුප ඇතුළත් කර තිබුණි.

(2) අයදුම්කරුවන්ගෙන් අඩකට වඩා රු.40,000/-ක් (මෝටර් රථයක් සඳහා රු. 20,000/- සහ ඉන්ධන සඳහා රු. 20,000/-) ලෙස ගත යුතු ගමන් ප්‍රතිලාභ ගණනය කිරීමට අපොහොසත් විය.

(3) බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් කුලී දීමනාව ගණනය කිරීමට අපොහොසත් වූ අතර, එය මාසික වැටුපෙන් 12.5% ක් සහ සමාගම විසින් ගෙවන ලද සැබෑ වියදම යන අගයන්ගෙන් අඩු අගයට සීමා කර තිබුණි.

(4) බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් විසින් විදේශ ගමන් සහ වෛද්‍ය වියදම් ප්‍රතිපූරණය බද්දට යටත් නොවන ලෙස සලකනු ලැබීය.

(b) **ආයෝජන ආදායම:**

(1) බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් විසින් භාණ්ඩාගාර බිල්පත් සඳහා වන සම්පූර්ණ පොලිය ආයෝජන ආදායමක් ලෙස සලකනු ලැබීය.

(2) සපයා ඇති අගය දළ අගයට පරිවර්තනය කිරීමෙන් (රු. 228,000/- / 95 x 100) ස්ථාවර තැන්පතු සඳහා වන දළ පොලිය ගණනය කිරීමට බහුතරයක් අසමත් විය.

(3) ලැයිස්තුගත පොදු සමාගම්වලින් ලද ලාභාංශ ආදායම (ශුද්ධ) සහ ලැයිස්තුගත පොදු සමාගම්වල කොටස් විකිණීමෙන් ලද ලාභය බොහෝ අයදුම්කරුවන් බද්දෙන් නිදහස් ආදායමක් ලෙස සලකනු ලැබීය.

(4) සියලුම අයදුම්කරුවන් පාහේ ආයෝජන ආදායම යටතේ සම්පූර්ණ කුලිය ඇතුළත් කර තිබුණි.

(c) පොදු අතපසුවීම් සහ වැරදි:

(1) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් විසින් රු.1,200,000/- ක පුද්ගලික සහනයක් ලෙස අඩු කර නොතිබුණි.

(2) බදු අය කළ හැකි ආදායම ගණනය කිරීමේදී ඇතැම් අයදුම්කරුවන් විසින් කුලී සහනය, දළ කුලියෙන් 25% ක් ලෙස අඩු කර නොතිබුණි.

(3) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් බදු වගකීම ගණනය නොකර වරදවා බදු අය කළ හැකි ආදායමෙන් සෘජුවම බදු බැර අඩු කර තිබුණි.

(4) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් බදු වගකීම ඇස්තමේන්තු කිරීම සඳහා 6% සිට 60% දක්වා හෝ ඇතැම් විට ඊට වැඩි ප්‍රගතිශීලී අනුපාතයක් අයදුම් කර තිබුණි.

(5) ගංවතුරෙන් විපතට පත් වූවන්ට භාණ්ඩ පරිත්‍යාග කිරීම සුදුසුකම් ලත් ගෙවීම් ලෙස බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් විසින් වරදවා දක්වා තිබුණි.

(6) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් අනුමත පුණ්‍යායතනයකට සිදු කළ මුදල් පරිත්‍යාගයක් අඩු කිරීමේදී අදාළ වන රු.75,000/- ක හෝ බදු අය කළ හැකි ආදායමෙන් 1/3 ක අඩු මුදලට සීමා කිරීම නොසලකා හැර තිබුණි.

(7) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් සුදුසුකම් ලත් ගෙවීම් තුල දළ කුලියෙන් 25% සම්පූර්ණයෙන්ම නොසලකා හැර තිබුණි.

(8) රැකියා ආදායම මත අත්තිකාරම් පුද්ගල ආද්දයම් බද්ද (APIT) සහ පොලිය මත අත්තිකාරම් අදායම් බද්ද (AIT) බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් විසින් බදු බැර ලෙස නිසි ලෙස අඩු කර නොතිබුණි.

(9) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් දළ ආදායම් බදු වගකීම ගණනය කිරීමට පෙර ගෙවූ බදු වාරික අඩු කර තිබුණි.

(10) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් මුළු තක්සේරු කළ හැකි ආදායම, සුදුසුකම් ලත් ගෙවීම් සහ සහන, බදු කළ හැකි ආදායම, දළ බදු වගකීම, බදු බැර සහ ගෙවිය යුතු ඉතිරි බදු ගණනය කරන විට පුද්ගල ආදායම් වාර්තාවේ නිවැරදි ප්‍රවාහය අදාළ කරගෙන නොතිබුණි. උදාහරණයක් ලෙස, තක්සේරු කළ හැකි ආදායමට පෙර සුදුසුකම් ලත් ගෙවීම් සහ කාර්තුමය වාරික ගෙවීම් අඩු කර තිබුණි.

(11) ඇතැම් අයදුම්කරුවන් පිළිතුරේ ඉතිරි කොටස සම්පූර්ණ නොකර බදු කළ හැකි ආදායමෙන් බදු ගණනය කිරීම නවතා තිබුණි.

(12) බොහොමයක් අයදුම්කරුවන් සම්පූර්ණ පිළිතුර තනි පිටුවක ඉදිරිපත් කිරීමට උත්සාහ කර තිබුණි. එබැවින් ඇතැම් පෙරවැඩ පැහැදිලි නොවූ බැවින් විභාග පරීක්ෂකයින්ට ලකුණු ලබා දීමට අපහසු විය.

කාර්යසාධනය: කාර්යසාධනය සතුටුදායකය.

සමස්ත කාර්යසාධනය:

අයදුම්කරුවන්ගෙන් බහුතරයක් වැට් බදු, හවුල්කාරිත්ව බදුකරණය, සමාගම් බදුකරණය සහ පුද්ගල බදුකරණය සඳහා වෙන් කර ඇති ලකුණු වලින් අවම වශයෙන් 60% ක් ලබාගෙන තිබුණි. කෙසේ වෙතත්, නඩු තීන්දු සහ බදු පරිපාලනය යන ක්ෂේත්‍රවල ඇතැම් දුර්වල කාර්ය සාධනයන් පෙන්නුම් කර තිබුණි. විශේෂයෙන්, බදු පැහැර හැරීම සහ ඒ සඳහා වන දඩ මුදල් පිළිබඳ දැනුම අතිශයින් දුර්වල තත්ත්වයක පැවතිණි.

ඇතැම් අපේක්ෂකයින්ගේ දුර්වල කාර්ය සාධනට හේතු වූ පොදු කරුණු පහත දැක්වේ:

(1) බදුකරණයේ සහ අදාළ බදු නීතිවල මූලික මූලධර්මවලට වඩා අංක ගණිතමය ගණනය කිරීම් කෙරෙහි වැඩි අවධානයක් යොමු කිරීම.

(2) බදු නීති සහ එහි පසුකාලීන සංශෝධන වැනි අදාළ බදු නීති පිළිබඳ දැනුවත්භාවය නොමැතිකම.

(3) ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු දීමට පෙර ප්‍රශ්න පත්‍රය නිවැරදිව කියවීමට අවධානය යොමු නොකිරීම. මෙය වැරදි අවබෝධය හේතුවෙන් ප්‍රශ්නයේ ඇතැම් වැදගත් අවශ්‍යතා අමතක කිරීමට හේතු විය.

(4) විභාග කුසලතා වැඩි දියුණු කිරීමට උපකාරී වන පසුගිය ප්‍රශ්න පත්‍ර කෙරෙහි ප්‍රමාණවත් අවධානයක් යොමු නොකිරීම.

(5) බොහොමයක් මූලික මූලධර්ම සහ බදු නීති නිසි ලෙස පැහැදිලි කර ඇති ස්ව අධ්‍යයන පොත් කෙරෙහි අඩු අවධානයක් යොමු කිරීම.

(6) ප්‍රශ්න පත්‍රයට පිළිතුරු සැපයීමේ දුර්වල කාල කළමනාකරණය සහ සමහර අයදුම්කරුවන් කුඩා ලකුණු සඳහා දීර්ඝ පිළිතුරු ලියා තිබුණි.

(7) සමහර යථාර්ථවාදී උපකල්පන නොතිබූ අතර යථාර්ථවාදී නොවන උපකල්පන සිදු කරන ලදී.

(8) ආකෘතිය සහ ඉදිරිපත් කිරීම ඇතුළුව පිළිතුර සංවිධානය කිරීමට එක් එක් ප්‍රශ්නයේ සැබෑ අවශ්‍යතාවය නිසි ලෙස අවබෝධ කර ගැනීමට අපොහොසත් වීම.

(9) පරීක්ෂකවරුන්ට පිළිතුරුවල කරුණු අවබෝධ කර ගැනීමට අපහසුතා ඇති කළ නොපැහැදිලි අත් අකුරු. සමහර විට පිළිතුරු ඉතා අපැහැදිලි නිසා කියවිය නොහැකි විය.

(10) ඇතැම් අපේක්ෂකයින් ගණනය කිරීමේ ක්‍රියාවලියේදී ඔවුන් පැමිණ ඇති ඔවුන්ගේ සංඛ්‍යාවලට සහාය දැක්වීම සඳහා නිසි පරිදි පෙර වැඩ දක්වා නොතිබීම.

වැඩිදියුණු කරගැනීම සඳහා යෝජනා:

(1) ප්‍රශ්න පත්‍රයට පිළිතුරු දීමට පෙර කාල කළමනාකරණය කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම, එමගින් අපේක්ෂකයින්ට ප්‍රශ්නවල ඇතැම් වැදගත් අවශ්‍යතා අවබෝධ කර ගැනීමට ඉඩ සලසයි. වෙන් කරන ලද ප්‍රශ්න සහ ලකුණු වල අවශ්‍යතාවය මත පදනම්ව හැකි තාක් දුරට පිළිතුර සාරාංශ කිරීම අතිශයින් වැදගත් වේ.

(2) විභාග කුසලතා වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා අතීත ප්‍රශ්න පත්‍රවලට පිළිතුරු සැපයීම සහ යෝජිත පිළිතුරු පරීක්ෂා කිරීම.

(3) ප්‍රශ්න පත්‍රයේ සියලු ක්ෂේත්‍ර ආවරණය වන බැවින් ස්වයං අධ්‍යාපන පාඨය කෙරෙහි පූර්ණ අවධානය යොමු කිරීම.

(4) පිළිතුරු සඳහා යම් ලකුණු ලබා දීමේදී ප්‍රයෝජනවත් වන පැහැදිලි හා යථාර්ථවාදී උපකල්පන සඳහන් කිරීම. ප්රශ්න වල ලබා දී ඇති කරුණු වෙනස් කිරීම සඳහා යථාර්ථවාදී නොවන උපකල්පනයක් කිරීමට අපේක්ෂකයින්ට ඉඩ නොදෙන බව මතක් කර දීම වැදගත්ය.

(5) ගණනය කිරීම්වල අංක ගණිතමය නිරවද්‍යතාවයට වඩා බඳුකරණයේ මූලික මූලධර්ම කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම.

(6) අවශ්‍ය සෑම අවස්ථාවකදීම එක් එක් ගණනය කිරීම් සඳහා සුදුසු පෙරවැඩ සැපයීම සහ ඒවා නිසි ලෙස සම්බන්ධ කිරීම.

(7) පිළිතුරුපත්‍ර පරීක්ෂකයන් හට කරුණු පැහැදිලිව අවබෝධ කර ගැනීමට ඉඩ සලසන අත් අකුරින් ප්‍රශ්න පත්‍රයට පිළිතුරු සැපයීම.

(8) පිළිතුරු සැපයීමට ලබා දෙන පොතේ නව පිටුවක නව ප්‍රශ්නයක් වන පරිදි පිළිතුරු සැපයීම.

(9) අවශ්‍යතාවය පැහැදිලිව අවබෝධ කර ගැනීම සඳහා ප්‍රශ්න පත්‍රය එක් වරකට වඩා කියවන ලෙසත්, කාලය ඉතිරි වන පරිදි අදාළ නොවන පිළිතුරු සහ ගණනය කිරීම් ලිවීමෙන් වළකින ලෙසත් අපේක්ෂකයින්ට උපදෙස් දෙනු ලැබේ.

(10) සෑම විටම ප්‍රශ්න පත්‍රය සම්පූර්ණයෙන් කියවීමට මිනිත්තු 15 ක කියවීමේ කාලය භාවිතා කර පසුව එක් එක් ප්‍රශ්නයේ විශ්වාසනීය මට්ටම මත පදනම්ව ප්‍රශ්නවලට පිළිතුරු දීමට පටන් ගන්න.

- * * * -